

Toespraak door Joep Boerboom bij de onthulling van een Stolperstein voor Berend Stibbe, Van Ostadestraat 6, 23 juni 2023

Dankzij een hoestbui terug naar Zwolle

Vandaag worden in de Diezerstraat en de Schildersbuurt tien struikelstenen gelegd ter herinnering aan de Joodse Zwollenaren die op deze adressen woonden en de bezetting niet overleefden. Een van hen is Berend Stibbe die met zijn vrouw een boekhandel in Deventer had. Ironisch genoeg maakten niet de nazi's maar de geallieerden onbedoeld een einde aan zijn leven.

De Stichting Zwolse Stolpersteine organiseert vrijdagmiddag 23 juni een herdenkingsbijeenkomst in De Samenhof waarna de tien struikelstenen onthuld worden. De struikelsteen bij de Van Ostadestraat 6 herinnert aan boekhandelaar Berend Stibbe, wiens bijzondere verhaal Joep Boerboom eerder optekende in zijn boek Beroofd volgens de regels.

Het was een armoedige buurt waarin Bernard ('Berend') Stibbe (1903) opgroeide. Achter de Broeren, de Steenstraat: veel bewoners in dit stukje van het centrum van Zwolle hadden geen rode cent en kinderen liepen er onverzorgd rond met snotneuzen. Berends vader Jule (1872) stond even verderop met zijn marktkraam op de Grote Markt. Het gezin had het niet breed, maar toch kreeg Berend de kans om naar school te gaan om een vak te leren.

Berend trouwde met Jet van Gelderen uit Deventer en het stel begon daar een boekhandel annex leesbibliotheek. Berend ging per spoor op pad om de inkoop te doen, Jet stond in de zaak. Als Berend 's avonds thuiskwam, zaten zijn dochters Hennie en Fieke al in pyjama klaar voor het dagelijkse verhaaltje want hun vader kon prachtig vertellen. Berend stond altijd klaar voor zijn ouders en zusjes in Zwolle. Die bekommernis om zijn familie zat Jet soms dwars. Ze geneerde zich voor de armoedige afkomst van haar echtgenoot. Het kwam hun huwelijk niet ten goede. Het stel maakte regelmatig ruzie en hun dochters vluchtten soms naar de burens als hun ouders weer eens tegen elkaar tekeergingen.

Omdat Berend meende dat zijn gezin achter de Hollandse Waterlinie veiliger zou zijn voor de Duitse dreiging, verhuisden ze begin 1940 naar Amsterdam. Berend had echter de belangrijke rol van de luchtmacht onderschat. Schiphol, waar ze vlakbij woonden, werd mikpunt voor Duitse en later voor geallieerde bombardementen.

Dochter Hennie kreeg last van een hardnekkige hoest. Toen het gezin een bezoek bracht aan Berends ouders in Zwolle, had Jet daar een afspraak gemaakt met een kinderarts. Op het moment dat ze de spreekkamer binnenkwamen, vloog er net een vliegtuig over. Hennie kreeg spontaan een hoestbui. De dokter meende dat de hoest het gevolg was van de angst die de dreiging van bombardementen teweeg bracht. 'Als u dit kind geestelijk wilt

behouden, dan moet u zorgen dat u daar als de duvel wegkomt.' Het gezin besloot de raad van de arts op te volgen. Ze trokken eerst in bij Berends ouders in Zwolle en verhuisden daarna naar de Van Ostadestraat 6. Hennie ging in Zwolle naar de Joodse school.

Berend Stibbe en zijn gezin doken vervolgens onder op aparte onderduikadressen. Jet zat in Apeldoorn. Berend, in het bezit van een vervalst persoonsbewijs, bezocht haar daar soms vanaf zijn onderduikadres in Lunteren. Aaltje, de dertigjarige dochter van Jets onderduikverschaffers woonde in Zeist en was in verwachting van haar vijfde kind. Berend bood spontaan aan om haar eten en andere benodigdheden te brengen. Toen hij op 3 februari 1945 op de fiets aankwam in Zeist, trof het noodlot hem. Hij kreeg een granaatscherf in zijn nek en was op slag dood. Mogelijk was de granaat afkomstig van een geallieerd vliegtuig dat was beschoten door de Duitsers en zijn bommenlast afwierp. Waarschijnlijk was het vlakbij gelegen militaire vliegveld Soesterberg doelwit geweest van de bommenwerper. Na het luchtalarm heeft Berend naar verluidt nog in een greppel gescholen, maar dat mocht niet baten.

Weduwe Jet en haar twee dochters overleefden de oorlog en na de bevrijding zette Jet de boekwinkel in Deventer voort. Volgens dochter Hennie – vandaag met haar kinderen en kleinkinderen hier aanwezig - werden ze daar niet met open armen ontvangen. 'Er was zo'n Jodenhaat toen we terugkwamen dat ik jaren niet heb durven vertellen dat ik joods was.'